

ZEMŘEL MINERALOG RNDr. TOMÁŠ KRUŤA, CSc.

Dne 18. ledna 1998 zemřel v Brně ve věku nedožitých 92 let bývalý dlouholetý přednosta mineralogicko-petrografického oddělení Moravského zemského muzea RNDr. Tomáš Kruťa, CSc. Na vlastní přání byl v tichosti uložen 22. ledna do hrobu v Uherském Ostrohu. Životní dráha dr. Kruti, která se započala 14. února 1906 v Brně, byla v tomto časopisu v roce 1996 u příležitosti jeho devadesátých narozenin zhodnocena doc. RNDr. Milanem Novákem, CSc., jeho dnešním následníkem ve funkci vedoucího oddělení. Bibliografii jeho díla uveřejnil D. Kopa v Čas. Slez. muzea v Opavě v letech 1971 a 1976. Další údaje jsou spolu s podrobnou charakteristikou osobnosti dr. Kruti obsaženy v samostatném čísle časopisu *Minerál* (1/1996), které mu připravil početný kolektiv jeho přátel k 90. narozeninám.

Dr. T. Kruťa vystudoval původně obchodní akademii a posléze vstoupil do služby u Čs. státní pošty. Už během studií se u něj projevil vyhraněný zájem o sbírání nerostů. Toto zaměření převládalo po celou dobu jeho odborné dráhy, kterou prožil v Moravském zemském muzeu v Brně. Připomínáme-li si letos padesátileté výročí vzniku mineralo-

Foto 1. RNDr. Tomáš Kruťa, CSc., (vlevo) se sběratelem R. Götzem v Jeseníkách v roce 1974.

gicko-petrografického oddělení, musíme přiznat, že právě dr. Kruťa od roku 1948 desítky let podstatně utvářel jeho zaměření. Působil v něm do roku 1979.

Doménou činnosti dr. Kruťi byly terénní výzkumy a registrace nálezů minerálů. Navázal tak na základní dílo topografické mineralogie na Moravě od dr. E. Burkarta, které zároveň doplnil a připravil k tisku v roce 1953. Na svých cestách poznal všechna významná naleziště nerostů na Moravě a ve Slezsku; mnohá z nich sám objevil. Zvláštní pozornost věnoval i územím sběratelsky dříve zcela opomíjeným. Jeho sbírka nerostů, dnes uložená v Moravském zemském muzeu, tak vyniká svojí komplexností a obsahuje dokumentační vzorky ze všech oblastí Moravy a Slezska. Nová naleziště a nerosty publikoval v „Příspěvcích k moravské topografické mineralogii“, které byly v roce 1966 shrnuty a doplněny v jeho knižní publikaci Moravské nerosty a jejich literatura 1940–1965. Od této doby pokračoval v další řadě příspěvků, z nichž poslední vyšel v roce 1985. Zatímco na Moravě navazoval na podobné práce starší generace sběratelů, ve Slezsku byl sám v topografické mineralogii průkopníkem. Jeho kniha z roku 1973, „Slezské nerosty a jejich literatura“ je proto dílo základního významu, které shromáždilo četné mineralogické poznatky o tomto dříve zapomenutém a v poválečných letech intenzivně geologicky zkoumaném regionu. Přínos dr. Kruťi naší mineralogii byl oceněn i tím, že byl po něm pojmenován nový selenid mědi – kruťait, nalezený spolu s řadou dalších selenidů na uranovém ložisku Petrovice u Nového Města na Moravě.

S dr. T. Kruťou vlastně odchází celé období „klasické topografické mineralogie“, které spočívalo původně v registraci výskytu nerostů a vyhledávání nových nalezišť. V druhé polovině jeho života však začaly do mineralogie razantněji vstupovat dokonalejší přístrojové metody a objevy vzácnějších minerálů rostly tam, kde tyto přístroje byly k dispozici. Běžný terénní sběratel se tak až na výjimky postupně dostával do pozice shromažďovatele materiálu. V této souvislosti moc nepřekvapuje, že vzácnější minerály

Foto 2. RNDr. T. Kruťa, CSc., na lokalitě Borový vrch u Žulové ve Slezsku v roce 1988 (foto M. Nepejchal).

dr. Kruťovi takřka bez výjimky určovali jeho mimomuzejní spolupracovníci, např. ing. J. Miškovský, dr. F. Čech, dr. J. Staněk, dr. B. Fojt a mnozí další. Dr. Kruť sám ani jednou nepublikoval práci zaměřenou na charakteristiku vzácnějšího minerálu. Poněkud v pozadí jeho zájmu stály horniny, výzkumy geneze minerálů obecně, a dále, což překvapuje, i přesnější dokumentace lokalit. Z topografické mineralogie publikoval množství odborných i popularizačních článků, dále pořádal přednášky, besedy a výklady ve sbírkách. Dr. Kruť v posledních letech někdy litoval, že v topografické mineralogii Moravy a Slezska nenalezl následovníka. Je to způsobeno především tím, že v dnešní době přibývá vlivem nových výzkumných metod nálezů minerálů geometrickou řadou a některé dříve považované za vzácné jsou určovány jako běžná vedlejší součást hornin. Ani sdílnost početné obce sběratelů minerálů vůči pracovníkům muzeí ohledně nových nálezů komercializací sběratelství nijak nevzrostla, spíše naopak. Topografická mineralogie nadále existuje, spíše se jen změnila a asi se vrátí k původnímu pojetí, k registraci zajímavějších lokalit. Je jí z velké části věnován populárně naučný časopis „Minerál“ a navíc probíhá nebo se připravuje postupné publikování všech mineralogicky nejzajímavějších moravských a slezských lokalit (např. Dolní Bory, Zálesí, Rožná...) v muzejních odborných periodikách.

Pobytem v terénu a návštěvami sběratelů si získal dr. Kruť mnoho přátel, ale i nepřátel, protože někdy prosazoval svá přání a zájmy muzea nepříliš diplomatickým způsobem. Na mineralogickém oddělení při styku se sběrateli, zejména se začátečníky, zachovával ustálený postup: nejprve se sběratel představil, potom předvedl donesené minerály, a ty mu dr. Kruť obratem určil. Nový nerost pro Moravu a Slezsko byl pod jménem nálezce zaregistrován a publikován v „Příspěvcích“, zbylý materiál většinou putoval oknem do kapucínských zahrad. Poté následoval přátelský pohovor, četné rady, někdy věnována i literatura nebo duplicitní minerály. Sběratel se po tomto vlídném přijetí často na mineralogické oddělení muzea až na výjimky rád vracel. Podobné kontakty navazoval dr. Kruť i při sbírkových cestách v terénu a dokázal si tak postupně vybudovat síť obětavých spolupracovníků po celém zájmovém území.

RNDr. T. Kruť, CSc., do konce života sledoval mineralogické dění u nás i novou literaturu a byl ve styku se svými přáteli. Pro mladší kolegy byl stále zdrojem informací a zachovával si svůj typický humor. Snad s výjimkou posledního roku, kdy byl po úrazu upoután na lůžko, se těšil svému pověstnému dobrému zdraví, které mu ještě v posledních letech umožňovalo cestovat do mnoha zemí, např. na Kubu, do Egypta, Izraele a Španělska. O svých cestách po Moravě, Slezsku i cizích zemích uměl vždy zajímavě vyprávět, své vzpomínky uveřejňoval i ve zmíněném časopisu „Minerál“. Výsledky jeho práce budou nadále žít v jeho publikacích, archivu a zejména ve sbírkových fondech Moravského zemského muzea a budou představovat důležitý studijní materiál pro další generace moravských mineralogů.

Stanislav Houzar
mineralogicko-petrografické odd. MZM